

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Projekts “Nacionāla un starptautiska mēroga pasākumu īstenošana izglītojamo talantu attīstībai”
Nr. 8.3.2.1./16/I/002

Kā izglītības iestādes vide veicina bērna talanta attīstību?

Viens no pamatnosacījumiem bērna talanta attīstībai ir izglītības iestādes vide. Vides veidošana ne tik bieži ir atkarīga no valsts, pašvaldības vai privātā finansējuma, kā pašu pedagogu iniciatīvas, sapratnes un individuālās pieejas bērna talanta attīstībai. Kā senajā parunā, ka mēs neatklājam jaunas zemes, bet atklājam tikai ceļus uz tām, tā pedagogam būtu jāmeklē individuāla pieeja katra bērna talanta attīstībai, neaizmirstot, ka ikviens ir personība. Taču, domājot par izglītības iestādes vidi, lai cik dažādi būtu bērni, viņu talanta attīstības pieeja slēpjas tās trijos pamatkomponentos – fiziskajā, informatīvajā, sociālajā.

Kas jāņem vērā, veidojot fizisko vidi izglītības iestādē?

Fiziskā vide ir cilvēku veidota vieta, kuru raksturo fizikālie apstākļi un telpiski priekšmetiskais kopums (Vides zinību terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000).

Lai radītu bērna talanta attīstībai pozitīvu fizisko vidi, pedagogam jābūt apveltītam ar telpisko uztveri, spējīgam pielāgot, mainīt un transformēt interjera priekšmetus atbilstoši mācīšanās vajadzībām.

Veidojot fizisko vidi izglītības iestādē, būtiski ir ņemt vērā vairākus ieteikumus.

1. Fiziskās vides faktori (mēbeles, durvis, logi, gaisma, skaņa, siltums utt.) un to savstarpējā mijiedarbība ir nozīmīga bērna talanta attīstībā. Tā var gan palīdzēt, gan traucēt. Bērnu ar augstu talanta potenciālu pat šķietami vismazākie sīkumi vai nianšes var rosināt darbībai, tāpēc ļoti svarīgi izvēlēties mācību satura tēmai piemērotāko vidi un noformējumu, kas pastiprinātu bērna iztēli, nevis novērstu vai ļautu aizmaldīties pie kādām citām domām. Jo jaunāks bērns, jo viņa talanta attīstīšanai ir nepieciešams fizisko vidi iekārtot atbilstīgāku tēmai, radot pēc iespējas tēlaināku noformējumu.

2. Pārdomāti iekārtota telpa jau pašā mācīšanās procesa sākumā rosina bērnus patstāvīgi sākt darboties un iedziļināties tēmā, vēl pirms pedagoga uzaicinājuma. Ir svarīgi nodrošināt iespējas brīvi izmantot dažādus mācību līdzekļus.
3. Ir vēlams, lai ikviens bērns ar augstu talanta potenciālu atrastos vietā, no kuras pārredzams viss mācību process. Tas ļauj viņam netraucēti uztvert notiekošo un garantē neatslābstošu interesi par procesu. Ja bērnam vēl nav izveidojušās sadarbības prasmes, tad svarīgi viņam nodrošināt individuālu darba vietu, bet mācību procesa gaitā ļaut demonstrēt veikumu vai paust viedokli.
4. Ja mācību procesā bērnam rodas kāda neparedzēta ideja mācību uzdevuma veikšanai, tad ir svarīgi, lai pedagogs viņu uzklausītu un iespēju robežās nodrošinātu ar nepieciešamajiem materiāliem tajā pašā vai kādā no nākamajām nodarbībām.
5. Mācību procesa laikā bērni ar augstu talanta potenciālu paši ir gatavi pārmainīt telpas iekārtojumu atbilstoši savām vajadzībām, tāpēc ir būtiski, ka pedagogs pieļauj un atbalsta šādu rīcību. Brīva pārvietošanās telpā ļauj veidot interešu grupas mācību uzdevuma veikšanai. Tas palielina bērna motivāciju dziļāk apgūt tēmu, un šī šķietamā brīvība ļauj viņiem pašdisciplinēties un uzņemties atbildību par mācību procesa norisi.

Vienmēr vajag atcerēties, ka atbilstoši mācību tēmai iekārtota fiziskā telpa bērniem ļauj raisīt daudz noturīgāku un ilglaicīgāku uzmanību, kā arī palīdz veicināt netradicionālākus problēmrisinājumus. Ja, veicinot bērna talantu, izglītības iestāde rūpējas arī par saskaņotu fizisko vidi, tad bērns šādu vidi pieņem kā savējo, labprāt iesaistās tās veidošanā, jūtas saprasts, atbalstīts un gūst iedrošinājumu sava talanta attīstībā.

Kas jāņem vērā, veidojot informatīvo vidi izglītības iestādē?

Informatīvā vide ir resursu un procesu kopums, kas demonstrē konkrētās sabiedrības uzkrāto un lietoto informāciju (Vides zinību terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000).

Kā zināms, bērns informatīvajā vidē atrodas nepārtraukti, jo tā aptver visu veidu saziņu un informācijas apmaiņu. Izglītības iestādes uzdevums ir veidot pēc iespējas plašāku

informatīvo telpu, īpaši domājot par tās kvalitāti. Informatīvajā vidē bērns uztver līdzcilvēku viedokli un raisa savas domas par konkrēto situāciju.

Lai radītu bērna talanta attīstībai pozitīvu informatīvo vidi, pedagogam ir jābūt vispusīgi izglītotam un elastīgam. Mācību process jāorganizē tā, lai tēmas saturs un apjoms atbilstu ikkatra bērna uztverei. Būtiski ir izglītot bērnus par informācijas apmaiņas drošību, iepazīstinot viņus arī ar riskiem, kas iespējami gan virtuālajā, gan sadzīves vidē, jo jāņem vērā, ka bērniem ar augstu talanta potenciālu nereti ir paaugstināta izziņas interese.

Veidojot informatīvo vidi izglītības iestādē, būtiski ir ņemt vērā vairākus ieteikumus.

1. Pedagogam, sniedzot informāciju, ir jāievēro samērīgums. Nesaņemot informāciju pietiekamā apjomā, bērns ar augstu talanta potenciālu kļūst garlaikots un var sākt darbības citās ar mācību tēmu nesaistītās jomās vai pat traucēt citiem. Savukārt, pārspīlējot ar informācijas daudzumu, var tikt radīti emocionāli traucējumi, jo šāds bērns, nespējot tikt galā ar informācijas apjomu, var kļūt nervozs un neiecietīgs. Tas tāpēc, ka šādiem bērniem parasti ir vēlme tēmu izziņāt padziļināti. Ņemot to vērā, pedagogam ir ļoti būtiski informatīvās vides nodrošināšanā saprast, kādu informācijas apjomu katrs bērns spēj apstrādāt.
2. Pedagoga uzdevums nav tik daudz sniegt gatavus pareizos risinājumus, kā ļaut bērniem pašiem iedziļināties tēmās, meklēt atbildes, izdarīt patstāvīgus secinājumus un atklājumus. Pedagoga uzdotie jautājumi par tēmu var veicināt bērna izziņas procesu. Mācību procesā bērni paši savstarpēji vienojas un kopā ar pedagogu vērtē dažādos atbilžu variantus.
3. Bērnu ar augstu talanta potenciālu interesē intelektuāli izaicinājumi. Ja mācību satura tēmas tiek virzītas atbilstoši interesēm un uztveres tempam, bērns aizraujas un izjūt gandarījumu, tāpēc jebkuras tēmas uzdevumi jāveido ar atbilstošu grūtības dinamiku. Mācību procesa laikā šādiem bērniem ir jādod iespēja patstāvīgam darbam un sarežģītu pasaules problēmu apskatīšanai, vienlaikus ar iespēju izteikties un paust savu viedokli.
4. Izklāstot mācību tēmu, pedagogam jāraugās, lai tās saturs būtu objektīvs, jo bērni ar augstu talanta potenciālu ir īpaši jūtīgi, saņemot

nepatiesu informāciju. Ja informācija ir pavisma, var gadīties, ka bērns ir zinošāks par pašu pedagogu, tāpēc šāda informācija var graut pedagoga autoritāti, kas vēlāk ir grūti atjaunojama.

5. Svarīgi fiziskajā vidē atvēlēt īpašu vietu informācijai. Līdztekus mūsdienīgo izziņas avotu (planšetam, mobilo tālrunu utt.) izmantošanai ir svarīga arī drukāto izdevumu (grāmatu, vārdnīcu, enciklopēdiju utt.) pieejamība mācību procesā un brīva piekļuve tiem gan nodarbību laikā, gan ārpus tām. Bērniem ar augstu talanta potenciālu tas ir īpaši būtiski, jo viņiem ir nepieciešama brīvība nepārtrauktai, aktīvai mācību izziņai un darbībai.

Ja, veicinot bērna talantu, izglītības iestāde spēj nodrošināt kvalitatīvu informatīvo vidi, tad bērns pieņem šo vidi kā savu, jūtas intelektuāli saprasts un atbalstīts.

Kas jāņem vērā, veidojot sociālo vidi izglītības iestādē?

Sociālā vide ir indivīda dzīves sabiedriskā apkārtnē, attiecības starp cilvēkiem, viņu veidotajām materiālajām un garīgajām vērtībām (Vides zinību terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000).

Sociālā vide izglītības iestādē veicina emocionālo labsajūtu un nodrošina bērnam stabilitāti atbilstīgi viņa individuālajām vajadzībām. Sociālajā vidē veidojas bērnu savstarpējās attiecības, saskarsme, saziņa, attīstīta sadarbība, cieņa, uzticēšanās, pašdisciplīna, piederības un drošības izjūta.

Lai radītu bērna talanta attīstībai pozitīvu sociālo vidi, izglītības iestādē pedagogam ir jābūt draudzīgam, atvērtam sarunai, empātiskam, nesteidzīgam, laipnam, izprotošam un bērna talantu atbalstošam.

Veidojot sociālo vidi izglītības iestādē, būtiski ir ņemt vērā vairākus ieteikumus.

1. Empātija pedagogam liek būt īpaši vērtīgam, lai uztvertu bērna briesmīgās emocijas un noskaņojumu, jo, kā zināms, bērni ir īpaši jūtīgi, un daudziem no viņiem ir vāji attīstītas sociālās prasmes. Paužot sapratni, pedagogs iegūst bērna uzticību un iespēju attīstīt viņā savstarpējo sadarbību un nepietiekamās sociālās prasmes. Bērna uzticību pedagogs var iegūt, iesaistoties bērna ideju realizēšanā.

2. Bērnus ar augstu talanta potenciālu sociālajā vidē var iedalīt divās grupās: vieni, kuri spēj viegli pieņemt paātrinātu mācīšanās tempu un padziļinātas mācību programmas, kuriem ir augsti attīstīta un noturīga interese par tēmu, un otri, kuri var sākt justies nedroši no lielās slodzes vai sākt baidīties no akadēmiskā un emocionālā spiediena, tādējādi noslēgties sevī un necensties pat izpaust savu talantu, drīzāk pat slēpt to. Pirmie alkst pēc empātiska, ieinteresēta sarunu biedra, ar ko pārrunāt aktuālas tēmas, tāpēc svarīgi izglītības iestādē nodrošināt iespējas viņam mijiedarboties ar līdzīgi domājošiem bērniem. Savukārt, otriem arī ir nepieciešams empātisks un ieinteresēts sarunu biedrs, tikai te ir svarīgi nodrošināt piemērotas atbalsta grupas vai konkrētu cilvēku, kurš sniegtu vajadzīgo sapratni, palīdzību un iedrošinājumu savas komforta zonas atrašanās un paplašināšanā. Lai arī emocionāls atbalsts vispirms būtu meklējams bērna ģimenē, pedagoga uzdevums ir palīdzēt bērnam iemācīties tikt galā ar negatīvām emocijām un stresu.
3. Veidojot sociālo vidi, pedagogam ir jārada pārliecība, ka bērns pie viņa var nākt pārrunāt ne tikai mācību saturu, bet arī ikdienišķas lietas un citas intereses (dabas vērojumus, izlasītas grāmatas, redzētu filmu, ģimenes tradīcijas utt.). Ir svarīgi runāt ar bērnu par iespējamajiem nākotnes plāniem. Svarīgi nevis piespiest bērnu uzņemties apgūt noteiktu darbības jomu, bet palīdzēt apzināties savu potenciālu un iespējas, virzot to tālāk talanta attīstībai. Tādējādi bērns ar laiku apzinās savu interešu nozīmīgumu un vērtību, un, sajūtot pedagoga ieinteresētību, jūtas emocionāli pasargāts.
4. Pedagogam ir jāgādā par emocionāli mierīgu un drošu vidi, kas mazina spriedzi un ļauj koncentrēties uz mērķu sasniegšanu. Lai bērnam ar augstu talanta potenciālu mazinātu emocionālo spriedzi un nodrošinātu tveramu komforta zonu, ir vēlams, lai indivīdu skaits klasē nebūtu liels. Sociālās vides uztverē katram bērnam būtiski ir sajūst apkārtējo pieņemšanu. Pedagogam ar savu rīcību nepieciešams pārliecinoši demonstrēt, ka bērns tiek pieņemts tāds, kāds viņš ir, īpaši neizceļot vai nenoncinot viņa talantu, pieņemot, ka bērns var kaut ko nezināt vai neprast.
5. Bērniem ar augstu talanta potenciālu nepieciešams nodrošināt īpašu atbalstu grūtību pārvarēšanā, jo bērni, kuriem viss viegli padodas, nav

raduši pārvarēt grūtības, un, kad ar tām sastopas, tad labprāt no tām izvairās, vienkārši neko nedarot.

Nodrošinot pilnvērtīgu sociālo vidi, bērnam ar augstu talanta potenciālu tiek izkopta prasme apzināties savas emocijas un būt kvalitatīvam sociālās vides veidotājam.

Svarīgi, lai, veicinot bērna talanta attīstību, pedagogs veidotu drošu sociālo vidi, kas bērnam veicinātu emocionālo labsajūtu, pozitīvu sociālo mijiedarbību un izpratnes kultūru par panākumiem daudzveidīgajā sabiedrībā.

Literatūra

- Ansone, I., Kuhare, G., Putriņa, G. (1999). Vides zinību terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: Jumava, 251 lpp.
- Balsons, M. (1995). Kā izprast klases uzvedību. Lielvārde: Lielvārds, 208 lpp.
- Bollnow, O. F., Shuttleworth C., Kohlmaier J. (2011). Human space. London : Hyphen, 319 p.
- Ясвин, В. (2001). Общественная среда. Москва: Смысл. 366 с.
- A Journal for Educators, Parents and Students, Gifted Education Communicator (2012). IS IT A CHEETAH? Supportive Environments for Gifted Learners. Pieejams: <http://www.giftededucationcommunicator.com/wp-content/uploads/2013/03/Supportive-Environments-for-Gifted-Learners.pdf> [skatīts 24.04.2019]
- Gray, K. (2016). Creating a Positive Classroom Environment for Gifted Students. Pieejams: <https://study.com/academy/lesson/creating-a-positive-classroom-environment-for-gifted-students.html> [skatīts 24.04.2019]
- National association for gifted children (2014). Standard 4: Learning Environments. Pieejams: <https://www.nagc.org/resources-publications/resources/national-standards-gifted-and-talented-education/pre-k-grade-12-4> [skatīts 24.04.2019]
- Общество с ограниченной ответственностью «Инфоурок», (2013). «Обучение талантливых и одаренных учеников». Pieejams: <https://infourok.ru/kouching-obuchenie-talantlivih-i-odarennih-uchenikov-266503.html> [skatīts 24.04.2019]
- Pratt, M. W. (2009). Looping to Meet the Needs of Gifted Children. Pieejams: https://www.naesp.org/sites/default/files/resources/2/Principal/2009/M-J_p22.pdf [skatīts 24.04.2019]
- Sandhu, I. (2018). Learning Environment for Gifted Children. Pieejams: <http://www.brainy-child.com/expert/learning-environment.shtml> [skatīts 24.04.2019]
- The Tenney School, (2015). Creating the Ideal Learning Environment for Gifted and Talented Students. Pieejams: <http://www.tenneyschool.com/ideal-learning-environment-gifted-and-talented-students/> [skatīts 24.04.2019]
- Ушаков, Д. (2000). Психология одаренности: от теории к практике Pieejams: http://creativity.ipras.ru/texts/books/giftedness/giftedness_gl4.pdf [skatīts 24.04.2019]
- Yee, V. (2013). Grouping Students by Ability Regains Favor in Classroom. Pieejams: <https://www.nytimes.com/2013/06/10/education/grouping-students-by-ability-regains-favor-with-educators.html?ref=giftedstudents> [skatīts 24.04.2019]
- 2U, Inc. (2016). Teaching Gifted Education. <https://teach.com/become/what-can-i-teach/gifted-education/> [skatīts 24.04.2019]